

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Majandusarvestuse instituut

Anna Šmõga

**RAAMATUPIDAJA KUTSEALA ERINEVUSED JA
ETTEVALMISTUSESÜSTEEM EESTIS JA VENEMAAL**

Lõputöö

Õppekava MAJANDUSARVESTUS JA ETTEVÕTLUSE JUHTIMINE,
peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Natalja Gurvitš, PhD

2019

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on ..... sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Anna Šmõga .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 154342BDMR

Üliõpilase e-posti aadress: anna.shmyga.96@gmail.com

Juhendaja: Natalja Gurviš, PhD

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHENDID	3
LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. RAAMATUPIDAJA KUTSETEGEVUS	7
1.1. Kutseala ja kutsetegevuse mõiste	7
1.2. Raamatupidaja kutseala eripärad ning suhtumine neisse Eestis ja Venemaal.	9
2. RAAMATUPIDAJATE ETTEVALMISTUSSÜSTEEM EESTIS JA VENEMAAL	13
2.1. Raamatupidajate ettevalmistussüsteem Eestis	13
2.2. Raamatupidajate ettevalmistussüsteem Venemaal.....	14
3. RAAMATUPIDAJA KVALIFIKATSIOONI ISEÄRASUSED NING ERIPÄRAD VENEMAAL.....	19
ANKEETKÜSITLUSE TULEMUSTE ANALÜÜS	25
KOKKUVÕTE	26
SUMMARY	29
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU.....	32
LISAD	34
Lisa 1. XXI sajandi raamatupidajate rahvusvahelised kongressid	34
Lisa 2. Ankeetküsitlus	36

LÜHENDID

VF - Vene Föderatsioon

IES - *The Institute for European Studies*

ERP - *Enterprise Resource Planning*

IFRS - *International Financial Reporting Standards*

GAAP - *Generally Accepted Accounting Principles*

SAP - *Systems, Applications & Products in Data Processing*

ACCA - *The Association of Chartered Certified Accountants*

CIMA - *The Chartered Institute of Management Accountants*

CPA - *Certified Public Accountant*

CFA - *Chartered Financial Analyst*

FSF - *Financial Stability Forum*

IASB - *International Accounting Standards Board*

IAASB - *International Auditing and Assurance Standards Board*

OECD - *Organization for Economic Cooperation and Development*

IOSCO - *International Organization of Securities Commissions*

LAIS - *International Association of Insurance Supervisors*

RSSU - *Russian State Social University*

XBRL - *Xtensible Business Reporting Language*

LÜHIKOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida kvalifikatsiooni-alased mõisted, tuua välja selle sarnasused ja erinevused Venemaal.

Käesoleva lõputöö teoreetilise ja metodoloogilise aluse moodustavad seadusandlikud ja muud õigustloovad aktid, mis reguleerivad raamatupidajate tegevust Venemaal ning lai valik õppe- ja teaduskirjandust, teadusväljaanded, Interneti materjale jne.

Lõputöös oli lahti seletatud (elu)kutse ja kutsealase tegevuse üldine mõiste. Suurema meisterlikkuse saavutamine kutsealal nõuab häid erialaseid teadmisi, palju kogemusi ja oskusi. Kuid praktika on näidanud, et elukutse/kutseala ja kutsetegevuse mõiste varieerub oluliselt erinevate riikide ja kontinentide lõikes.

Lõputöös kasutab autor kvantitatiivset uurimismeetodit, ehk internetipõhine küsimustik, mille kaudu oli välja seletatud üliõpilaste rahulolu organisatsiooni õppeprotsessiga. Analüüsi tulemustega seoses tuleb märkida järgmist: Eestis on raamatupidaja elukutse on üsna prestiižne ja selleks, et saada professionaalseks raamatupidajaks ei piisa ainult läbitud koolitusest.

Lõputöö käigus ilmneb, et kõrgelt kvalifitseeritud spetsialistide ettevalmistus haridustegevuse suundumuste ja vormi kindlaksmääramisel raamatupidamisarvestuse valdkonnas on hädavajalik. See eeldab kaasaegse haridustrajektoori loomist raamatupidamishariduses, mis tugineb põhialustele – riiklikele haridusprogrammidele ning kutsealaste ja rahvusvaheliste standardite nõuetele, kusjuures see on asjakohane nii Venemaal kui ka Eestis.

Võtmesõnad: raamatupidamine, haridus, elukutse, kutsestandard.

SISSEJUHATUS

Raamatupidaja on üks kõige nõutumaid ja levinumaid finantsvaldkonna kutsealasid. Lõputöö aktuaalsus tuleneb asjaolust, et kuigi üldiselt on raamatupidajatel organisatsioonis sarnased ülesanded, siis igas riigis on olemas omad konkreetsed kvalifikatsiooninõuded. Seega lõputöö autor on otsustanud valida selle teema, et analüüsida/välja selgitada raamatupidajate koolitamisega seotud probleemid.

Läänes jagatakse raamatupidajad kahte kategooriasse. Enamasti nimetatakse selle eriala spetsialisti inglise keeles *accountant*, mida tõlgitakse üldiselt raamatupidajaks või audiitoriks, harvem arveametnikuks. (Roberts, Weetman 2008, 28) Teine kategooria on *book-keeper*. Suurem osa Venemaa raamatupidajaid on Lääne standardite järgi võrdsustatud *book-keeper* kategooriaga.

Lõputöös tõstatatud probleem pole ammendunud, vaid süveneb jätkuvalt seoses töörandega, erinevate koolitusprogrammide, raamatupidamissüsteemide erineva lõimumis- ja lähenemistasemega. Lõputöö teema teaduslik uudsus seisneb kokkuvõttes raamatupidajate suhtumisest elukutse ja kvalifikatsioonide arengusse.

Eesmärgi saavutamiseks püstitas autor järgmiseid uurimisülesandeid:

- 1) tuua esile „kutseala“ ja „kutsealase tegevuse“ teoreetilised aspektid;
- 2) määrata kindlaks, mille poolest erineb Venemaa raamatupidaja elukutse Eesti omast ja kuidas sellesse suhtutakse;
- 3) kirjeldada Venemaa ja Eesti raamatupidajate ettevalmistussüsteemi erinevusi.

Töö autor on lõputöös baseerunud kolmele kõige olulisemale kriteeriumile, mis määravad raamatupidajate ja audiitorite kvalifikatsioonitaseme: erialane haridus, kogemus ja kutsealane sertifitseerimine.

Lõputöö on jagatud kolmeks osaks. Esimeses osas on lahti seletatud raamatupidaja, (elu)kutse ja kutsealase tegevuse üldine mõiste. Lõputöö käigus on käsitletud sellist uurimusküsimust nagu

„raamatupidaja elukutse ja vastavate spetsialistide arenguprobleem“. Lisaks teise peatüki lõpus kirjeldatakse raamatupidaja kutseala eripärad ning suhtumine neisse Eestis ja Venemaal.

Teises osas on käsitletud raamatupidajate ettevalmistussüsteemist ning on läbi viidud analüüs raamatupidaja kutseala erinevuste kohta Venemaal. Kolmandas osas on kirjeldatud Venemaa raamatupidajate kvalifikatsiooni eripära ja erinevused.

Lõpuks teeb autor küsitluse tulemuste arutelu ja toob välja järeldused.

1. RAAMATUPIDAJA KUTSETEGEVUS

Esimesed raamatupidamise allikad ulatuvad aastatuhandete sügavusse. Mõiste „raamatupidaja“ on üle võetud saksa keelest, kus *Buch* on „raamat“ ja *Halter* „hoidja“ ning see väljend tähistab raamatupidamise asjatundjat. Tegemist on spetsialistiga, kes tegutseb raamatupidamissüsteemis kooskõlas kehtiva seadusandlusega. (Alver 2009, 8) Raamatupidamisspetsialist peaks oskama rakendada majandus-matemaatilisi meetodeid, mudeleid ja kaasaegseid juhtimise tehnilisi vahendeid; töödelda ja analüüsida saadud tulemusi; valdama ratsionaalseid majandusalase teabe otsingu- ja kasutamise tehnikaid. Põhjalikud teadmised kutsevaldkonna kohta koos praktiliste oskustega tagavad raamatupidaja kõrge kvalifikatsiooni. (Borodin 2004, 23)

Lääneriikides enamasti on spetsialistiks *accountant*. Ta planeerib, korraldab ja juhib eraettevõtjate ja organisatsioonide finants- ja raamatupidamisarvestust. (Roberts, Weetman 2008, 28) Sellesse kategooriasse kuulumise eelduseks on kõrgharidus; tõend kutsealase programmi lõpetamise kohta (diplom), mille on heaks kiitnud pearaamatupidajate instituut; mõned aastad erialast praktikat ja samuti kutsetaseme sertifikaat. (*Ibid.*, 30)

Venemaal on *accountant* tase enamasti pearaamatupidajal, samuti finantsdirektoril. Teine kategooria on *book-keeper*. See on spetsialist, kes tegeleb jooksva arvestusega ja teeb vastavaid kandeid. Selline tase nõuab lõpetatud keskhariidust; kolledži diplomit raamatupidamise, finantsanalüüsi, auditi jne. valdkonnas vastava kursuse lõpetamise kohta; tõendit kutseliste raamatupidajate eriprogrammi esimese taseme läbimise kohta ja töökogemust. (Tyrrall, Woodward 2007, 73)

1.1. Kutseala ja kutsetegevuse mõiste

„Kutseala“ selle sõna laiemas tähenduses on sotsiaalne tööjaotus, kus luuakse teatud kasuliku väärtusega tooteid; tööprotsess ise, selle ainulaadsus; nõutav kutsekvalifikatsioon ja töötajate pädevus; inimese teadlikkus oma kuuluvusest kutseala esindajate hulka (kutsealane identiteet). (Kütt 2009, 18)

Eristatakse järgnevaid kutseala mõisteid:

- 1) kutseala kui inimeste ühendus, kus tegeletakse sarnaste probleemidega ja kellel on peaaegu ühesugune eluviis. Elatustase võib erineda professionaalidel, kes on saavutanud oma töös kõrgema taseme, kuid väärtuste põhisüsteem on üldiselt ühesugune, sest see võimaldab neil suhelda oma kolleegidega kui sarnase valdkonna spetsialistidega;
- 2) kutseala kui valdkond, millesse panustatud jõupingutused on seotud ühe ja sama kutsetegevuse objekti ja teema esiletõstmisega (ja täpsema kirjeldamisega). Lisaks lahendatakse siin küsimus, millistes elutegevuse valdkondades võib inimene ennast professionaalina teostada;
- 3) kutseala/elukutse kui tegevus ja isiksuse väljendumise valdkond. Sageli unustatakse ära, et kutsetegevus võimaldab mitte ainult kaupu või teenuseid toota, vaid eelkõige realiseerida oma loomingulist potentsiaali ja luua tingimused selle potentsiaali arenguks;
- 4) kutseala kui ajalooliselt kujunenud süsteem. Loomulikult muutub kutseala sõltuvalt kultuurilis-ajaloolisest taustast. Kahjuks on olukordi, kus selle esialgset tähendust oluliselt devalveeritakse;
- 5) kutseala kui reaalsus, mille kujundab loovalt töö subjekt ise. (*Ibid.*, 25)

Bachmann eristab järgmisi kutseala põhitunnuseid. Esiteks on tegemist piiritletud liiki majandusala tegevusega, mis tekkis ajaloolise tööjaotuse tulemusena. Teiseks on see ühiskondlikult kasulik tegevus (kuigi selged kriteeriumid kasulikkuse kohta puuduvad, mõistavad isegi tavalised inimesed intuiitselt, millisest töötajast on rohkem ja millisest vähem kasu). Kolmandaks on see tegevus, mis eeldab erialast väljaõpet. Neljandaks, seda tehakse teatud materiaalse või moraalse tasu eest, sest see annab isikule võimaluse mitte ainult rahuldada oma esmaseid vajadusi, vaid ka ennast igakülgsest arendada. Viiendaks on see tegevus, mis annab isikule teatud sotsiaalse ja ühiskondliku staatuse (see, millega inimene tegeleb, tema tegevus - töö on tema peamine „visiitkaart“). (Bachmann 2017, 75)

Üldise tegevusteooria raames on kujunenud mitu teoreetilise analüüsi suunda: filosoofiline, sotsioloogiline, kultuuriline, psühholoogiline, aksioloogiline, akmeoloogiline jne. Teadlased on välja töötanud mitmeid peamisi lähenemisviise selle kohta, kuidas mõista tegevuse sisu ja analüüsi protseduure. (Klimov, Judin 2014, 413) Raske on määratleda „tegevust“ konkreetse teaduse kontekstis säilitades samal ajal selle piirid. Kutsetegevuse ühtlustatud tunnuste eristamiseks tuleb alguses uurida selliste mõistetele nagu „tegevus“ ja „kutseala“ tähendusi.

Seletavates sõnaraamatus mõistetakse „tegevuse“ all tööd; „töö on mingis valdkonnas süstemaatiliste jõupingutuste tegemine“. (Langemets, Tiits 2006, 144) Õiguses eristatakse tavaliselt kutseala ja tegevuse kategooriaid. Sealjuures tähendab „kutseala“ tööd või tegevust, mis nõuab kutsealast ettevalmistust. Tegevus on „töö liik, mis ei nõua eriväljaõpet, kuid mille eest saab sissetulekut (töötasu)“. (Needles 1998, 90)

Eelmainitud kontseptsioone võrreldes saab järeldada, et kutsetegevuse peamiseks ühiseks tunnuseks on selle teostamine kutsehariduse ja/või kutsealase ettevalmistuse alusel. Professionaalsuse tunnus eeldab kutsetegevuse subjektiks saamist vastavalt kõrgharidusele või kutsealasele väljaõppele, konkreetsete teadmiste ning oskuste olemasolule ja töökogemusele, mis on tingitud tegevusalast, samuti kvalifikatsiooni- või teooriaeksami läbimisest.

1.2. Raamatupidaja kutseala eripärad ning suhtumine neisse Eestis ja Venemaal.

Raamatupidaja on üks vanimaid majandusteadusega seotud ameteid. Raamatupidamise ajalugu ulatub tagasi IV sajandisse eKr. Tuleks märkida, et neil päevil ei peetud seda teaduseks, kuigi majandustegevuse arvestust juba peeti. Ent juba siis tekkis vajadus inimese järele, kes suudaks sellist arvestust pidada. (Meigs, Williams 2001, 627) Paljud arvavad endiselt, et raamatupidaja on isik, kes loeb organisatsiooni raha, kuid see pole päris nii. On teada, et iga ettevõtte eesmärk on saada võimalikult suurt tulu/kasumit, muutes ressursid rahatähtedeks ja raamatupidamise ülesanne on kinnitada vastavad muudatused paberil. (Borodin 2004, 8) Teisisõnu, raamatupidaja ülesanne seisneb organisatsiooni tegevuse kirjeldamises erialases keeles, mis on arusaadav vaid talle endale. Seega on raamatupidaja erialane mõtlemine konkreetne raamatupidamiskeel nagu matemaatika, mis on vahend maailma mõistmiseks.

Praeguse analüüsi alusel võib järeldada, et varsti väheneb tööturul nõudlus selliste spetsialistide järgi nagu näiteks raamatupidajad, juristid, haldustöötajad ning ametnikud, kes töötavad juhtimis- ja personaliarvestuse süsteemis. (Roberge, 2016) Vene Föderatsiooni jaoks, kus tänapäeval valitseb tööjõudefitsiit, on need praegu väga suured väljakutsed. Miks? Seda seetõttu, et tegemist on inimestega, eelkõige naistega, kes on 45-55 aastat vanad. (Klomov, 78) See on vanuserühm, kellel on väga raske uusi oskusi ja mudeleid omandada. Nende koolitamine uue eriala jaoks on palju raskem kui noorte puhul. Aga selleks väljakutseks peab olema nüüd valmis. Praegu puuduvad

selle väljakutsega võitlemiseks vajalikud instrumendid ja mehhanismid. Tegemist on ilmselt suure ja tõsise probleemiga, mis vajab lahendamist. Raamatupidamisarvestus kui majandusteaduse osa kujuneb välja rahvuslike traditsioone mõjul ja tavaliselt riigi majanduspoliitika alusel.

Raamatupidamise arengusse on andnud suure panuse N. N. Parastotskaja, kes märgib, et raamatupidamise hariduse vallas kujundatakse välja uut kaasaegset süsteemi. See uus süsteem võtab endale rolli ülemaailmses süsteemis, kus on individuaalne juurdepääs teadmistele ja kestvale õppele, mis põhineb tehnoloogiliste, pedagoogiliste ja kooskõlastatud uuenduste ühtsusel. (*Ibid.*, 108) Raamatupidamispersonaliga ettevalmistusega seotud individuaalseid aspekte käsitletakse mitemetes välismaiste autorite teostes. Selle põhjal on raamatupidamise hariduse üleilmse lähenemise ja strateegia loomisega seotud küsimusi uurinud IES (hariduse rahvusvahelised standardid) S. Sughara ja W. Watty.

Teoreetilisi ja praktilisi lähenemisviise raamatupidamise hariduse üldise mudeli väljatöötamisele on käsitlenud Watty, S. Sughara, A. Abaideera, L. Pereira. Nad on oma artiklis arutanud vajadust IES süsteemi rakendamiseks raamatupidajate koolituses, mis võimaldaks tagada maailma tasemel kvaliteetsete standardite järgimise raamatupidamise kutsehariduses. Austraalias, Jaapanis ja Sri Lankas viidi läbi uuring riiklike iseärasuste kohta raamatupidamise hariduse süsteemis. (Sugahara, Watty 2016, 254–273) Raamatupidamisarvestuse hariduse järjepidevuse ja võrreldavuse küsimustega on tegelema ka K. Helliar (Klomov, 78). Kuigi raamatupidamisarvestus ja sellealane haridus on mõlemad kujunenud rahvuslike tavade mõjul, on ta leidnud, et on vaja ühendada riiklik raamatupidamisarvestus ja sellealase hariduse süsteemid oleks vaja ühendada ning luua üks ühine ülemaailme mudel.

M. Todorovič, S. Malinič, V. Janič analüüsisid Serbia näitel raamatupidamise hetkeolukorda ja selle kutseala arengu väljavaateid globaliseerumise kontekstis ning raamatupidamisalase hariduse ühtlustamist. Nende sõnul on eriti tähtis raamatupidamise kutsehariduse järjepidevus (sealhulgas raamatupidajate kvalifikatsiooni tõstmine ja litsentseerimise parandamine). (*Ibid.*, 79) Omistades vajalikkude tähtsust eelnimetatud teadlaste panusele selle probleemi lahendamisel, tuleb märkida, et ei ole uuritud piisavalt praegusele olukorrale vastava raamatupidamise hariduse haridusliku trajektoori loomise küsimusi. Eelkõige nõuab teatud metoodilist, struktuurilist ja organisatsioonilist käsitlust Euroopa ühise haridussüsteemi, milles keskendutaks elukestvale õppele ning õppeprotsessi tööandjate vajadustele kohandamist, rakendamist.

Seoses sellega on olemas objektiivne vajadus jätkata uuringuid, mis mitmekülgelt hõlmaksid tänapäeva väljakutseid arvestades raamatupidajate kõrghariduse teoreetilisi ja metodoloogilisi küsimusi. Praegu oleks vaja uurida raamatupidamisaruandluse koostamisega seoses mentaliteedi loomise ja kujundamise küsimusi. Seda seetõttu, et raamatupidaja on üks juhtivaid spetsialiste igas organisatsioonis, tema teadmiste tasemest sõltub ettevõtte finantsseisund.

Eri riikides on ajalooliselt kujunenud nii, et raamatupidamisaruandluse usaldusväärsus põhineb sõltumatute ekspertide-audiitorite arvamusel, mis omakorda kinnitab ettevõtte aruandluse usaldusväärst, mida kontrollitakse auditiga vastavalt kehtivate õigusaktidele. Siinkohal tuleb märkida, et Venemaal võeti mõiste „audit“ laialt kasutusele alles XX. sajandil 1990-ndate aastate alguses. Selle ajani puudusid seal sõltumatud audiitorid. (*Accounting and audit... 2015*) Seetõttu tagasid raamatupidamisaruandluse usaldusväärse raamatupidajad ise.

Eri omandiliigi ja majandustegevusega organisatsioonides juhindutakse personali komplekteerides juhtivtöötajatele kategooriate kohaldamisel tavaliselt juhtide, spetsialistide ja teiste organisatsioonide töötajate ametikohtade kvalifikatsiooniteatmikust. (V.F määrus nr 37) Selle kohaselt nõuvad erialaseid raamatupidamise alaseid teadmisi järgnevad isikud: pearaamatupidaja-juhataja, raamatupidamisarvestuse ja majandustegevuse analüüsi ökonomist, raamatupidaja, raamatupidaja-audiitor, analüütik ja audiitor. Lisaks sellele kuuluvad „muud teenindajaid“ kategooria alla kassapidaja, arvestaja ja arveametnik. Iga ametikoht kajastab vastavaid kohustusi, teadmisi, kvalifikatsiooninõudeid (haridustaset, töökogemust). (*Accounting and audit... 2015*)

Raamatupidaja tööd peetakse õigustatult raskeks ja monotoonseks. Statistika andmetel on 85% raamatupidajatest naised, kelledest 86%-l on kõrgem haridus või kellel on lõpetamata kõrgharidus. Ka mehi on see kutseala huvitanud, kuid sageli osutub see nende jaoks liiga raskeks. Mis puudutab vanuselist nõudlust, siis kõige suurem nõudlus raamatupidajate järele on vanuses 23 kuni 45 aastat. Mida kogenum raamatupidaja, seda rohkem on ta spetsialistina väärt. (Madisson, Aavik 2012, 18-20) Muidugi tuleb arvestada inimese elutsükli suhtelist füsioloogilist eripära (st üle 65-aastase töötaja töö tootlikkus väheneb ligikaudu poole võrra). (Roberge, 2016)

Raamatupidamisarvestus on tänapäeva maailmas väga automatiseeritud, selle eesmärgiga, et vähendada töö monotoonsust ja raamatupidamisvigu ning tõsta elukutse atraktiivsust. Kuid raamatupidajat ei peaks alahindama, pidades teda vaid inimeseks, kes juhib ainult programmi, mis teeb tema eest kõik ära. Mitte ükski tehnoloogiline uuendus ei saa asenda head raamatupidajat.

Tehnoloogiline uudsus vaid lihtsustab raamatupidaja keerulist igapäevatööd. Seetõttu ei lange nõudlus heade raamatupidajate järele ka tulevikus. (*Ibid.*, 2016) Arvestades raamatupidamisarvestust käsitleva Föderaalseaduse nr 402 kohaldamisalasse kuuluvate ettevõtjate hulka, võib väita, et raamatupidaja on vajalik kõigile. (Föderaalseadus, nr 402) Eeltoodust lähtuvalt saab järeldada, et raamatupidaja on organisatsioonis tähtis isik, kes tegeleb vajaliku igapäevase tööga, mis on seotud finantsilise iseloomuga olulise teabevoole loomise ja analüüsimisega.

2. RAAMATUPIDAJATE ETTEVALMISTUSSÜSTEEM EESTIS JA VENEMAAL

2.1. Raamatupidajate ettevalmistussüsteem Eestis

Tänapäeval on raamatupidaja elukutse üks kõrgemalt hinnatumatest ja populaarsematest kutsealadest, millele on teiste majandushariduse erialade seas nõudlus. Raamatupidaja kutsel on rahvusvaheline tunnustus ja seda reguleeritakse rahvusvaheliselt. Nõudlus kõrgelt kvalifitseeritud raamatupidajate järele on kaasaegses ettevõtluses tohutu. Selles mängib olulist rolli antud ameti ühiskondlik ja sotsiaalne tähtsus. Kvalifikatsioonitaseme osas sõltub raamatupidajate (audiitorite) eetiliste standardite järgimine suuresti ettevõtjate, riigiasutuste, aktsionäride, investorite ja teiste turul osalejate majanduslike huvide järgimisest. (Kallas 2002, 248) Kvaliteetne raamatupidamine ja auditeerimine on üks riigi teabealase ja majandusliku ohutuse aluseid. Kaasaegse hariduse oluliseks ülesandeks on kindlustada Eesti majandus raamatupidamise valdkonna kõrgelt kvalifitseeritud spetsialistidega.

Eesti kõrgharidussüsteemis eksisteerivad akadeemiline ja rakenduslik kõrgharidus. Kõrgharidust võib omandada ülikoolides, rakenduskõrgkoolides ning mõnedes kutseõppeasutustes. Euroopa kõrgharidusruumi *bachelor-master* mudelit järgides on alates 2002/2003 aastast kõrgharidussüsteem kolmeastmeline. Esimeseks astmeks on rakenduskõrgharidus ja bakalaureuseõpe (3-4 aastat), teine aste on magistriõpe. Magistriõpe (2 aastat) ja integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe (5-6 aastat) on teise astme õpeks. Kolmanda astme õpe on doktoriõpe (3-4 aastat). Raamatupidajate kvalifikatsiooniraamistik kiideti heaks 2002. aastal. Esimene sellealane eksam toimus 2004. aastal. Raamatupidamise kutse valdkonnas on kolm kutsestandardit ja see süsteem peaks kehtima kuni 18.06.2022. (Kõrgharidus, 2018)

Kaasaegsed pearaamatupidajad on suure töökogemusega oma ala professionaalid. Paljud neist valdavad võõrkeeli, rakendavad oskuslikult rahvusvahelisi finantsaruandlusstandardeid (IFRS/GAAP), tunnevad erinevaid ERP-süsteeme (SAP, Oracle, Navision), omavad kogemust nende rakendamise ja kasutamise osas. Eriline koht rahvusvaheliste regulatsioonide süsteemis on

olemas kutseliste raamatupidajate IES standarditel jaoks, mis on välja töötatud Raamatupidajate Rahvusvaheline Föderatsioon (IFAS) poolt, mille liige on ka Venemaa. Hoolimata kutseliste raamatupidajate ettevalmistuse üldlevinud suunast, on audiitorite kõrghariduse programmide väljatöötamisel arvesse võetud nende standardite põhilisi seisukohti. (Madisson, Aavik 2012, 46-48) IES standardite kasutamine võimaldab parandada ettevalmistatavate spetsialistide konkurentsivõimet ja nende kohanemist tänapäeva tööturu nõuetega. Praegu on koostamisel uus IES väljaanne, eesmärgiga vähendada erinevusi kutselise raamatupidaja töös, soodustada nende ülemaailmselt liikuvust. Oluline roll selles protsessis kuulub raamatupidajate maailmakongressile. (Kütt 2009, 69)

Lisas 1 on toodud ära XXI sajandi raamatupidajate rahvusvahelised kongressid. Kongressidel arutatud probleemid võimaldavad hinnata praegusi ülemaailmseid raamatupidamisarvestuse teooria ja praktika arengusuundasid ja aidata kaasa tõhusama kvalifitseeritud raamatupidajate kutsealase ettevalmistuse haridusliku trajektoori loomisele. (World Congress of Accounting 2003, 83-85) Uurides raamatupidajate XXI sajandi rahvusvaheliste kongresside korraliste ja vahepealsete istungitel infot, selgub järgmine: kui XVI kongressil oli põhiprobleemiks ühiskonna üha suurem nõudlus raamatupidajate (audiitorite) teadmiste kõrgema taseme ja kvaliteedi järele, siis järgnevatel kongressidel on keskendunud põhirõhk raamatupidajate ja audiitorite kogukonna rollile, mis seisneb jätkusuutliku arengu tagamises raamatupidajate ettevõtte korporatiivsetesse väärtustesse tehtava panuse tugevdamise ja laiendamisel. Lisaks nõuab ettevõtte juhtkond audiitoritelt mitte ainult finantsaruandluse usaldusväärsuse kinnitamist, vaid ühtlasi ka investoritele usaldusisikuks olemist, millest tekib vajadus kasutada ühesuguseid lähenemisviise raamatupidajate hariduse suhtes rahvusvaheliste haridusstandardite alusel.

2.2. Raamatupidajate ettevalmistussüsteem Venemaal

Praegu ulatub arveametnike arv Venemaal enam kui 3,5 miljoni. (*Is Reform in Accounting...* 2018) Käesolev lõputöö põhineb Vene Föderatsioonis haridust käsitleva Föderaalseaduse kehtestatud sätetel, samuti Venemaa hariduse kaasajastamise kontseptsioonil kuni 2020 aastani ja föderaalset sihtprogrammil hariduse arengu kohta aastateks 2016-2020 planeeritud tegevussuundadel. Neis dokumentides rõhutatakse, et kaasaegse kvaliteetse kutsehariduse saavutamise tingimuseks peaks olema „struktuuriline ümberkorraldamine“, mis põhineb „elukestva õppe“ põhimõttel. (*Ibid.*)

Üha rohkem Vene suurettevõtete teadustöötajaid omab rahvusvahelisi sertifikaate. ACCA (*Association of Chartered Certified Accountants*) sertifikaati omavad tavaliselt finantsjuhid, pearaamatupidajad, audiitorid; CIMA (*Chartered Institute Management Accountants*) juhtimisarvestajad, finantsjuhid, raamatupidajad ja ettevõtete juhid; Ameerika CPA (*Certified Public Accountant*) sertifikaati raamatupidajad, audiitorid, maksuspetsialistid (selline kvalifikatsioon on tavaliselt finantsdirektoritel ja vastutavatel (andme)töötajatel Ameerika ettevõtetes); CFA (*Chartered Financial Analyst*) sertifikaati omavad finantsanalüütikud ja portfellihaldurid. (Arnold, Sikka 2001, 476)

XX sajandi lõpu finantskriis ja suurettevõtete ning auditeerimisfirmade tegevusega seotud sensatsioonilised juhtumid on toonud kaasa mitmete uute algatuste rakendamise raamatupidamisarvestuses. Märkimisväärne on eelkõige 1999. aastal koostatud G7 finantsstabiilsuse foorumil (*Financial Stability Forum – FSF*) rahandusministrite poolt koostatud. Koostajate hulka kuulusid riikide rahandusministrite, keskpankade ja teiste juhtivate organisatsioonide esindajad, kes tegelevad finantsturgude reguleerimisega, samuti rida rahvusvahelisi instituute. Kasutati 60 tegevuseeskirja või standardit, milledest 12 peeti eriti olulisteks, sest need võimaldasid tagada finants- ja fiskaalpoliitika läbipaistvuse, jätkusuutliku kapitaliturgude tegevuse, väärtpaberite emiteerimise jne. Nende 12 eeskirja hulka kuuluvad vahetult raamatupidamise kutseala ja avalike aruandlusandmete esitamisega seotud regulatiivsed aktid. Eelkõige on need Rahvusvaheliste Raamatupidamisstandardite Nõukogu (IASB) raamatupidamisstandardid ja Rahvusvaheliste Auditeerimise ja Kindlustusstandardite Nõukogu (IAASB) rahvusvahelised auditistandardid; Majanduskoostöö ja -arengu Organisatsiooni (OECD) korporatiivse juhtimise põhimõtted; töhusa pangandusjärelevalve põhiprintsiibid; Rahvusvahelise Väärtpaberijärelevalve Organisatsiooni (IOSCO) eesmärgid ja väärtpaberiturgude reguleerimise põhimõtted; Rahvusvahelise Kindlustusjärelevalvete Assotsiatsiooni (LAIS) kindlustustegevuse põhiprintsiibid; Maailmapanga maksujõuetuse (pankrotistumise) käsitlemise põhimõtted. (Komisjoni aruanne Euroopa... 2018) Seega, raamatupidaja kutsel on rahvusvaheline tunnustus ja seda reguleeritakse rahvusvaheliselt.

Praegu esineb palju vastuolulisi seisukohti seoses Bologna protsessiga ja Venemaa osalemisviisiga selles. Mitmete teadlaste arvates on Vene hariduse kaheastmeliseks kõrghariduseks ülemineku eeliseks manööverdamisvõime. See tähendab, et 4-aastane bakalaureuseõpe võimaldab säästa aega ning üliõpilaste ja nende vanemate materiaalseid vahendeid; võimaldab valida isikliku õppimise

trajektoori, hallates oma isiklike huve ja prioriteete, jätkata õppetööd teises kõrgkoolis. Samuti võimaldab see õppimise katkestada, et siseneda tööturule. (Sugahara, Watty 2016, 33)

Kaheastmelise mudeli kaitsjate seisukoht põhineb asjaolul, et see toob kaasa Venemaa koolide diplomite rahvusvahelise tunnustamise, suurendab tudengite ja õpetajate liikuvust Euroopas. Samal ajal võib see protsess mõjutada individuaalsust ja niinimetatud ohtu, et ühel kõrgkoolil on parem maine kui teisel ja sinna ei saa füüsiliselt automaatselt vastu võtta kõiki soovijaid teistes ülikoolides läbitud kursuste tasaarvestuse teel. Üleminek kaheastmelisele õppesüsteemile tähendab erialase tööturu laiendamist põhi- ja keskkhariduse töötajatele. Siiski, selliseid spetsialiste ettevalmistavad kolledžid ja teevad seda oluliselt lühema õppeperioodi jooksul. Kaheastmelise õppesüsteemi teise puudusena saab märkida bakalaureuse kraadi omaniku väiksemaid võimalusi teadustööga tegelemiseks, sest pärast ülikooli lõpetamist ei ole tal õigust astuda doktorantuuri, et taotleda teaduslikku doktorikraadi. Lisaks püüdleb teaduslikku tööd tegema vaid väike osa üliõpilastest. (Klimov, Judin 2014, 12)

Raamatupidamise-alase hariduse eesmärkide kindlaksmääramisel peaks arvestama mitte ainult inimese varustamist teadmistega, mis pealegi vananevad poole võrra iga 3-4 aasta tagant. Ennekõike peaks olema soov õppida ja areneda, et ületada lõhet algselt saadud ettevalmistuse ja uute nõudmiste vahel, mis ilmnevad kaasajal intensiivselt areneva majanduse, teaduse ja kultuuri tingimustes ning ühiskonnas tervikuna. See on raamatupidamise-alase hariduse üleminek hariduslikule trajektoorige, millega kuulutatakse „haridus kogu eluks“ asemel prioriteediks „elukestev õpe“. (Albu, Faf 2011, 125-126)

Nimetatud eesmärkide saavutamiseks peab raamatupidamise-alase hariduse strateegia (mis vastab tänapäeva tegelikkuse nõuetele) tagama järgnevat:

- 1) teoreetilise ettevalmistuse kvaliteetne tase, mille abil suudetakse luua uusi teadmisi, oskusi ja arendada neid seoses praktilise tööga Venemaa majanduse eri tasanditel;
- 2) õppijate majanduslike teadmiste ühendamine süstemaatilise, keelelise, matemaatilise, arvuti- ja tehnoloogia-alase ettevalmistusega;
- 3) juurdepääs maailma majandusteaduse tähtsamatele saavutustele;
- 4) pidevalt kestav õppeprotsessi.

Haridussüsteemi keskmes peaks olema bakalaureuseõpe (kõrghariduse esimene tase) koos spetsialiseerumisega esimesest kursusest peale, mida täiendatakse uuendatud

magistriprogrammidega (kõrgema hariduse teine tase) ja täiendavate kutsealaste programmide laia valikuga. (Isaev, 2018) Tabelis 1 on toodud ära raamatupidaja haridustasemed.

Tabel 1. Raamatupidaja haridus

Haridustase	Õppe standardid	Ametialased standardid	Oskuste tase	Ametikoht
Keskeriharidus	„Majandus- ja raamatupidamisarvestus“ (tööstusharude kaupa)	„Raamatu-pidaja“ „Siseaudiitor“	5	Raamatupidaja
Bakalaureuseõppe	„Majandus“	„Sisekontrolli spetsialist“	Mitte alla 6	Raamatupidaja
Magistriõppe	„Majandus“	„Audiitor“	Mitte alla 7	Raamatupidaja asetäitja, pearaamatupidaja
Täiendav kutsealane õpe eriprogrammide alusel	Kinnitatud kõrgema õppeasutuse korraldusega		Kvalifikatsiooni taseme tõstmisega	Sertifitseeritud elukutseline raamatupidaja, professionaalne raamatupidaja

Allikas: (Klimov, Judin 2014, 47)

Venemaa riiklike ülikoolide õppeprotsessides haridusliku trajektoori eri elemendid juba toimivad, kuid nad vajaksid mõningast täpsustamist. Kestva kutsehariduse raames majandus- ja raamatupidamisarvestuse eriala majandusteaduskonna ettevalmistuskursusel valmistatakse tulevasi üliõpilasi ette „raamatupidaja“ ja „raamatupidaja-maksuspetsialist“ kvalifikatsiooniks. Raamatupidamisega saavad need üliõpilased jätkata majandusteaduskonnas bakalaureuse programmi „Raamatupidamisarvestus, analüüsi ja audit“ alusel. Kõik see moodustab raamatupidamise hariduse aluse, millel on oluline osa kutselise raamatupidaja tulevase karjääri edukuses. Raamatupidamise-alast haridusteed on võimalik jätkata, õppides magistrantuuriprogrammide alusel majanduslikke erialasid „Arvestus, analüüsi ja audit“ ja „Rahvusvaheline raamatupidamine, analüüs, aruandlus ja audit“. Nende programmide eesmärk on süvendada ja sihipäraselt suunata kutsealaseid teadmisi ja oskusi, tagada kutsealaste erioskuste arendamine bakalaureuseõppes ja valmistada raamatupidajad ette mitte ainult praktiliseks, vaid ka teadus- ja õppetegevuseks. (Klimov, Judin 2014, 50) Ülikoolijärgne õpe hõlmab erinevaid vorme: (ametikohta taotlemine, magistrantuuri, doktorantuuri, kvalifikatsiooni tõstmise programmid ja kursused, praktikumid. See võimaldab raamatupidajal saada erialaseid teadmisi ja oskusi, mis on vajalikud tema kutsealases tegevuses. Arvestades konkreetse tööandja nõudlust teadmiste järele,

mis on vajalikud algajast raamatupidajast kutselise raamatupidajani, mida vajatakse suurtes organisatsioonides ja sealhulgas välisfirmades, on majandusteaduskonnas välja töötatud ja rakendamisel täiendavad koolitus- ja ümberõppeprogrammid raamatupidajale. Need on „Raamatupidamisarvestus ja maksustamise põhialused 1C (algajatele)“, „Raamatupidamisarvestus ja maksustamise põhialused 1C (pluss raamatupidamisarvestuse põhialuste tundmine)“, „Konfiguratsioon ja töö programmis 1C“, „Praktiseeriv raamatupidaja“, „Ökonomist juhtimisarvestuse alal“, „Sertifitseeritud elukutseline raamatupidaja“, „Sertifitseeritud elukutseline raamatupidaja IFRSI kohaselt“, „Sertifitseeritud spetsialist juhtimisarvestuse alal“, „Rahvusvahelised finantsaruandluse standardid“. „Äritegevuse analüüs“, „Rahvusvahelised raamatupidamisarvestuse standardid raamatupidajatele kohalike omavalitsuse asutustes“. (Isaev, 2018) Kestva raamatupidamise-alase hariduse süsteemis muutub võtmeteguriks õpilaste iseseisev töö ja seetõttu nende sõltumatu juurdepääs õppevahenditele ja enesetäiendamise tehnoloogiale. Kvaliteetse raamatupidamise-alase hariduse tõhusa mudeli loomine kaasaegsetes tingimuses on võimalik ainult tihedas koostöös selle kasutajatega - tööandjatega, s.t. haridussüsteemi subjektidega, ilma kelleta kõrgkool ei saa areneda. (Borodin 2004, 25)

Siit võib teha järelduse, et kaasaegse kõrghariduse süsteemi kõige olulisem ülesanne on Venemaa majanduse varustamine sellistes valdkondades nagu raamatupidamisarvestus kõrgelt kvalifitseeritud personaliga, kellel on olemas põhi- ja erialateadmised, oskused ja teadmised ning kes on spetsialistid konkreetses valdkonnas. Läbiviidud lõputöö võimaldab järeldada, et viimastel aastatel raamatupidajate ettevalmistuses toimunud muudatustel ei ole olnud tekkinud piisavalt positiivset mõju õppimisele. Raamatupidajate ettevalmistamise hariduslikku trajektoori võib loogiliselt ja vastastikku seotult riigi haridusprogrammide nõudeid ühendades põhjendada ametialaste standarditega, kvalifikatsioonitasemetega, rahvusvaheliste standarditega ja tuginedes sealjuures „elukestva õppe“ põhimõtetele.

3. RAAMATUPIDAJA KVALIFIKATSIOONI ISEÄRASUSED NING ERIPÄRAD VENEMAAL

Praegu tegeletakse Eestis ja Venemaal agaralt kutsestandardite väljatöötamise ja kehtestamisega. Viimast põhjendatakse sellega, et ametiomadused, mis sisalduvad ühtsetes kvalifikatsiooniteatmikes, ei vasta sageli praeguse tööturu olukorrale. Raamatupidamise ja finantsarvestuse põhimõtted on fikseeritud. Raamatupidamise seaduses, Eesti heas raamatupidamistavas ning Raamatupidamise Toimkonna juhendis. (Kütt 2009, 36)

Vene Föderatsiooni tööseadustiku artikli 197.1 kohaselt tähendab kutsestandard „kvalifikatsioonile iseloomulikku omadust, mis on vajalik töötajale mingi kutsetegevuse teostamiseks. Kutsestandardid määratakse kindlaks iga kutseala või mitme seotud elukutse jaoks eraldi. (Töökoodeks: nr 197) Kutsealase tegevuse peamiste eesmärkide kirjeldamine ja spetsialistide tööülesannete iseloomustamine kutsestandardis on keeruline. Seda seetõttu, et kutsestandardite väljatöötamisel kasutatakse kaasaegsemaid struktuure nõuete kogumi näol teadmiste, oskuste, ametialaste oskuste ja töökogemuse osas. Need kutsestandardite iseärasused muutuvad riikliku kvalifikatsioonisüsteemi põhielementideks, mis seovad töövaldkonda ja kutseharidust.

Seega, Venemaa praktikas näeb probleemide ring välja järgmiselt:

- 1) mõnede raamatupidaja kutsestandardi kasutamisega seotud küsimuste regulatiivsel tasandil puudulik läbitöötamine, st tööandjate, äriettevõtete standardite kasutamise kohustus, väikeettevõtete ja sotsiaalselt vastutustundlike ettevõtete raamatupidajale ja pearaamatupidajale esitatavate hariduse ja praktilise töö nõuete gradatsioon;
- 2) üksikute kutsestandardit käsitlevate määruste vastuolu kehtiva föderaalseadusega raamatupidamisarvestuse kohta. (Borodin 2004, 5)

Praegu on VF töö- ja sotsiaalkaitseministeeriumi 12. aprilli 2013. aasta määruses nr 148 kiidetud heaks kvalifikatsioonitasemete kinnitamise kohta kutsestandardi-alaste projektide väljatöötamiseks üheksa kvalifikatsioonitaset. (V. F töö- ja sotsiaalkaitseministeerium: nr 148)

Kvalifikatsioonitaseme tõstmisega suurenevad töötajate volitused. Samal ajal kasvab koos volituste suurenemisega töötajate vastutus ning nõuded oskuste, hariduse, tööoskuste ja töökogemuse osas. VF tööseadustiku artikli 129 (V. F töö- ja sotsiaalkaitseministeerium: nr 129) kohaselt sõltub töötajate palk paljudest teguritest nagu näiteks töö olemusest, selle mahust, kvaliteedist ja töötingimustest ning ka töötajate kvalifikatsioonist. Seega on kõrgelt kvalifitseeritud töötajatel võrdsel tingimustel töötades õigus teistega võrreldes saada kõrgemat palka, seega on töötajad huvitatud oma kvalifikatsiooni tõstmisest.

Kutsestandardite kehtestamise korraldamise kavasid tuleb rakendada kuni 01.01.2020 ja need sisaldavad järgmist:

- 1) kohaldatavate kutsestandardite loetelu;
- 2) kutsestandardite rakendamise etapid;
- 3) teave kutsehariduse-alaste vajaduste ja kvalifikatsiooninõuete alusel läbitud ning kutsestandardites sisalduva kutseõppe kohta ja eespool loetletud organisatsioonide personali kohta. (Kallas 2002, 43)

Sellest tulenevalt muutub kutsestandardi kohaldamine tööandjatele kohustuslikuks kui töötajale on esitatud kvalifikatsiooninõuded, mis on kehtestatud VF tööseadustiku, muude föderaalõigusaktide ja riiklike õigusaktidega. VF 22. detsembri 2014. aasta Töö- ja Sotsiaalkaitse Ministeeriumi määrusega nr 1061 (mis jõustus 07.veebruaril 2015) on kinnitatud raamatupidaja kutsestandardid. (V.F kutsestandard nr. 1061) Vaatamata selle nimetusele ei hõlma kutsestandardi kohaldamisala ainult raamatupidaja ja pearaamatupidaja ametit, vaid ka finants-majanduslikke ja halduslike allüksuste (teenistuste) juhte ning rahanduse ja krediidispetsialiste. Kõnealuse kutsestandardi struktuur ja sisu on toodud ära tabelis 2.

Tabel 2. Kõnealuse kutsestandardi struktuur ja sisu

Jaotise nimetus	Jaotise põhisisu
I. Üldteave	Käesolevas jaotises näidatakse kutsetegevust – „tegevust raamatupidamisarvestuse valdkonnas“ ning kehtestatakse seda liiki kutsealase tegevuse eesmärk, mille sisu seisneb dokumenteeritud süstematiseeritud teabes raamatupidamisarvestuse objektide kohta ja finantsaruannete koostamises, mis iseloomustab majandusüksuse finantsseisundit.
II. Kutsestandardiga kaasnevate tööülesannete kirjeldus kutsetegevuse liigi (tegevuskaart)	Sellega kehtestatakse üldised kohustused ja nende dešifreerimiskoodid ning vajalike oskuste/kvalifikatsiooni tase (5 või 6). Esimene üldiste kohustuste rühm kannab nimetust „Raamatupidamisarvestus, teine rühm – "Majandusüksuse finantsaruannete koostamine ja esitamine“.

Jaotise nimetus	Jaotise põhisisu
III. Üldiste töökohustuste kirjeldus	Käesolevas osas näitavad „raamatupidaja“ ja „pearaamatupidaja“ kohustused vastavalt nõudlust hariduse ja praktilise töökogemuse ning töölevõtmise eritingimuste järele. Standardiga määratakse kindlaks üldised töökohustused tegevuste kaupa. Teave organisatsioonide kohta – kutsestandardi väljatöötajate kohta, viide organisatsioonile, kes vastutab kõnealuse kutsestandardi eest, aga ka selle juhataja.

Allikas: (Klimov, Judin 2014, 55)

Sellest järeldeb, et raamatupidamisarvestust käsitleva Föderaalseaduse nr 402-VF kohaselt on raamatupidaja kutsestandardis lubatud mõningaid erinevusi järgnevatel valdkondades:

- 1) (A) raamatupidamisarvestus;
- 2) (B) majandusüksuse finantsaruande koostamine ja esitamine. (Föderaalseadus, nr. 402)

Märkimist vajab, et teine kohustus (B) sisaldab endas maksuaruandluse koostamist sellisel moel, et standardi väljatöötajad lisavad finantsarvestusele maksuaruandluse. Vaatamata liitmõiste rakendamisele, on see tõlgendus vale, kuna VF töö- ja sotsiaalkaitse ministerium ei ole föderaalasutus, kes on volitatud reguleerima raamatupidamisarvestust. (Klimov, Judin 2014, 92)

Kohustus B hõlmab sisekontrolli, mida spetsialist viib läbi raamatupidamisarvestuse ja finantsaruannete koostamise käigus. Siiski, kooskõlas VF Föderaalseaduse nr 402 punktiga 2 peaks sisekontroll raamatupidamise (finants) aruandluse koostamise kohta olema korraldatud nii, et seda viiakse läbi ainult organisatsioonides, millede raamatupidamise (finants)arvestuse suhtes kohaldatakse kohustuslikku auditit (välja arvatud juhtudel, kui raamatupidamisarvestust viib läbi organisatsiooni juht). (Föderaalseadus, nr 402) Seega ei pruugi see ülesanne olla üldise töö kohustuslikuks osaks.

Kõnealuse standardi tõsine vastuolu Föderaalseadusega nr 402 seisneb ka selles, et käesoleva standardi II jaotises on raamatupidamisarvestus eraldi aruandluse koostamisest, kuna Föderaalseaduse nr 402 punkti 2 lõike 1 kohaselt on raamatupidamisarvestus lahutamatu seotud raamatupidamise (finants)aruannetega. (*Ibid.*) Raamatupidajaks kandideerimisel on piisavaks nõudeks erialase kutsekeskhariduse olemasolu. Standardiga kehtestatakse siiski, et raamatupidajana töötamiseks st. raamatupidamisarvestuse valdkonnas (see võib hõlmata selliseid ameteid nagu kassapidaja, tabelipidaja, raamatupidaja assistent jne.) töötamiseks peab olema vähemalt kolmeaastane kogemus. Standardi kohaselt võib kõrgkooli lõpetanud raamatupidaja kolmeaastase töökogemuse korral võtta kassapidajaks, tabelipidajaks ja raamatupidaja assistendiks, mis tundub kõrgharidussüsteemi seisukohast ebaloogilisena. Antud olukorda

selgitades märgib Vene Föderatsiooni töö- ja sotsiaalkaitse ministeerium, et raamatupidaja ametikohale kandideerijal võib olla keskharidus või et ta peab olema läbinud kõnealuse eriala täiendkoolituse, kuid viimasel juhul on tal vaja vähemalt kolmeaastast töökogemust, näiteks raamatupidaja assistendina. Seega, raamatupidaja ametikohale töölevõtmisel kõrgkooli lõpetanutele praktilise kogemuse nõuet ei esitata. (*Principles of professional...* 2018)

Pearaamatupidaja töö eeldab kõrgharidust või erialast kutsekeskharidust. Ametlikult ei või lõpetamata kõrgharidusega (kutsekeskhariduse diplomi puudumisel) isik töötada pearaamatupidaja ametikohal. Tegelikult aga on see üsna levinud olukord, sest enne kutsestandardi vastuvõtmist sellist piiravat õigusakti ei jõustatud. Lisaks ei nõuta pearaamatupidajalt kutsestandardiga kõrgemat kutseharidust, järelkult võib tema ametikohale astuda tehnilise, pedagoogilise või muu eriala kõrghariduse omandanud isik. Kutsestandardi rakendamisel jääb kvalifikatsiooninõuetega seoses selgusetuks, millist haridustaset ja kutsetegevuse kogemust nõutakse näiteks pearaamatupidaja asetäitjalt. (Arnold, Sikka 2001, 66)

Veel üks kutsestandardi rakendamisega seonduv probleem seisneb selles, et kooskõlas Föderaalseadusega nr 402 on tööandjal õigus volitada raamatupidamisarvestusega seotud kohustused mitte ainult pearaamatupidajale, vaid ka mõnele teisele ametisikule, näiteks finantsdirektorile. Kutsestandardis käsitletakse vaid kahte ametikohta (raamatupidaja ja pearaamatupidaja), mis tähendab, et organisatsioonis peab olema olema pearaamatupidaja. Raamatupidaja standardiga on ette nähtud võimalus saada täiendavat kutsealast õpet. Raamatupidaja jaoks on olemas raamatupidamise eriprogrammid ja pearaamatupidaja jaoks kvalifikatsiooni tõstmise ja kutsealase ümberõppe programmid. Samas ei täpsustata standardis, kas kutsealast ümberõpet tõestav dokument on piisav alus pearaamatupidaja ametikohale kandideerimiseks. Raamatupidaja kutsestandardi kehtestamisega tekkib küsimusi ka eraettevõtjate suhtes. (Isaev 2018)

Tabelites 3-4 on toodud võrdluseks nõuded, mis on esitatud vastavalt raamatupidaja ja pearaamatupidaja ametikohale kandideerivatele spetsialistidele; need on kehtestatud:

- 1) Föderaalseaduses raamatupidamisarvestuse kohta;
- 2) VF töö- ja sotsiaalkaitse ministeeriumi määruses kvalifikatsioonitasemete heakskiitmise kohta, et töötada välja kutsestandardite projektid;
- 3) raamatupidaja kutsestandardis. (*Ibid.*)

Tabel 3. Pearaamatupidaja ametikohale esitatavad nõuded

Nõude liik	Riiklike aktsiaseltside ja teiste sotsiaalselt vastutustundlike ettevõtete pearaamatupidajale esitatavad nõuded
1. Haridusnõuded	Kõrgem haridus
2. Töökogemuse nõue	Töökogemus, mis on seotud raamatupidamisarvestuse, raamatupidamise (finants) aruande koostamise või auditeerimisega, vähemalt kolm aastat viimase viie kalendriaasta jooksul kokku, aga kõrghariduse puudumisel raamatupidamisarvestuse ja auditeerimine valdkonnas – mitte vähem kui viis aastat kokku viimase seitsme aasta jooksul
3. Muud nõuded	Majanduskuritegude jms eest kohtuliku karistuse puudumine. Lisanõuded võib kehtestada muude föderaalsetadustega

Allikas: (Pearaamatupidaja ametikohale esitatavad nõuded nr 402)

Tööandja peab kasutama kutsestandardeid oma personalipoliitika kujundamisel. Vene Föderatsiooni töö- ja sotsiaalkaitse ministeeriumi 10. oktoobri 2003. aasta määruse nr 69 kohaselt peab tööandja tööraamatusse kandma märkused viitega töötaja kvalifikatsioonile. (Föderaalsetadus nr 402) Raamatupidaja kutsestandard hõlmab järgmisi kvalifikatsioonitasemeid: raamatupidajad – tase 5, pearaamatupidajad – tase 6.

Tabel 4. Töötajate kvalifikatsioonitasemetele 5 ja 6 üleviimiseks esitatavad nõuded

	Nõuded	
	kvalifikatsioonitase 5	kvalifikatsioonitase 6
1. Haridusnõuded	Erialane kutsekeskharidus – keskastme juhtide koolitusprogrammid, kvalifitseeritud töötajate (teenistujate) ettevalmistusprogrammid	Kõrgem haridus – bakalaureuseõpe programmid, erialane kutsekeskharidus – keskastme juhtide koolitusprogrammid
2. Koolitusnõuded	Täiendavad kutseprogrammid	Täiendavad kutseprogrammid
3. Töökogemuse nõue	Praktiline kogemus (aega ei ole märgitud)	Praktiline kogemus (aega ei ole märgitud)

Allikas: (VF töö- ja sotsiaalkaitseministeeriumi määrus nr 148)

Võrreldes tabelite 3 ja 4 andmeid võib täheldada kvalifikatsioonitasemete 5 ja 6 vahelist täielikku kooskõla raamatupidaja kutsestandardi väljatöötamisel. Võrreldes pearaamatupidajale raamatupidaja kutsestandardi nõudeid (vt Tabel 3) ja Föderaalsetaduses raamatupidamisarvestuse nr 402 toodud pearaamatupidaja nõudeid (vt Tabel 4) avatud aktsiaseltsidele ja teistele sotsiaalselt vastutavatele ettevõtetele saab teha järelduse oluliste erinevuste kohta. Seega on pearaamatupidaja ametikohale kandideerijatele esitatavates haridusnõuetes, mis on kehtestatud seaduses raamatupidamisarvestuse kohta, märgitud kohustuslikuks kõrghariduse olemasolu, samas kui kutsestandardis on lubatud erialane kutsekeskharidus.

Tabel 5. Raamatupidaja ja pearaamatupidaja ametikohale kandideerijatele esitatavad nõuded kooskõlas raamatupidaja kutsestandardiga

	Nõuded	
	raamatupidaja kvalifikatsiooni tase 5	pearaamatupidaja kvalifikatsioonitase 6
1. Haridusnõuded	Erialane kutsekeskharidus – keskastme juhtide koolitus-programmid	Kõrgem haridus või erialane kutsekeskharidus
2. Koolitusnõuded	Täiendav kutsealane õpe eriprogrammide alusel.	Täiendavad kutseprogrammid – kvalifikatsiooni tõstmise programmid, kutsealase ettevalmistuse programmid.
3. Töökogemuse nõue	Arvestuse ja auditi valdkonnas eriväljaõppe saamisel – vähemalt kolm aastat.	Kõrgema hariduse puudumisel on vajalik töökogemus raamatupidamis-arvestuse ja auditeerimistegevuse alal, mitte vähem kui viis aastat viimase seitsme aasta jooksul. Kõrghariduse olemasolul – mitte vähem kui kolm aastat viie kalendriaasta jooksul.

Allikas: (Vene Föderatsiooni kutsestandard: nr. 1061)

Tähele tuleb panna ka, et kutsestandardis ei öelda midagi kohtuliku karistatuse kohta, kuigi raamatupidamisarvestuse seaduses on seatud piirang seoses kohtuliku karistusega. Olles tutvunud õigusaktides leiduvate põhiseisukohtadega, millega reguleeritakse raamatupidaja ja pearaamatupidaja ametisse võtmise korda, saab asuda analüüsima praeguseid probleeme, mis seisnevad raamatupidaja kutsestandardis toodud kvalifikatsioonitaseme mittevastavuses kaasaja suurettevõtete tegeliku kutsetegevuse ja kõrgharidusasutuste programmidega.

Raamatupidaja kutsestandardi kohaselt vastab pearaamatupidaja ametikoht kvalifikatsioonitasemele 6, mis on ka maksimaalne. Kuid kõrgkoolid rakendavad haridusprogramme kõrghariduse kolmel tasemel, nimelt bakalaureuse-, magistri- ja doktoriõpet. Seega valmistavad nad ette eriala spetsialiste, kes vastavad kvalifikatsioonitaseme 6-9 nõuetele (VF töö- ja sotsiaalkaitse ministeerium: nr. 148).

Kvalifikatsioonitasemel 6 (bakalaureuse tasemel) spetsialiste ettevalmistavad kõrgkoolide haridusprogrammid on järgnevad:

- 1) statistika ja raamatupidamisarvestus (majanduskõrgkool);
- 2) raamatupidamine, analüüs ja audit (VF valituse Finantsülikool);
- 3) raamatupidamisarvestus ja audit (MRÜ);
- 4) finants, krediit, kindlustus ja raamatupidamine („St Peterburgi Riiklik Ülikool);
- 5) raamatupidamisarvestus, analüüs ja auditeerimine. (Isaev 2018)

ANKEETKÜSITLUSE TULEMUSTE ANALÜÜS

Lõputöö jaoks koostati üliõpilaste jaoks küsimustik (vt Lisa 2), kus püüti välja selgitada nende rahulolu organisatsiooni õppeprotsessiga. Küsitlus viidi läbi ajavahemikus 1-15 oktoober 2018. Küsimustikule vastajteks olid Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna üliõpilased ja Moskva ja Peterburi riiklike ülikoolide II kursuse majandusteaduskonna üliõpilased, kes õppisid majandust bakalaureuse tasemel. Küsitluse valimiks olid 51 vastanut Eestist ja 142 vastanut Venemaalt. Lisas 3 on toodud ära küsimustiku vastuste tulemused.

Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilastel on juba olemas parem nägemus tulevase elukutse kohta, sest vastanute seas olid III–IV kursuse üliõpilased ning loengutes on juba räägitud tulevases elukutsest. Läbiviidud küsitlus näitas, et enamik üliõpilasi arvab, et loengutel osalemine on kõige lihtsam ja kiirem info meeldejätmiseks. Samuti sõltuvad vastanute arvates lektori ettevalmistuse tase ja õpetamise tase otseselt üksteisest. 85% vastanutest ei ole rahul õppesüsteemiga esitluse/slaidide kaudu sest slaidil ei ole piisavalt informatsiooni.

Arvestades eelpoolt toodut, tuleb tähele panna, et kestev raamatupidamisõpe võimaldab omandada vajalikku pädevust, teadmisi ja oskusi ning loob aluse professionaalse hinnangu andmisele, mida on võimalik omandada ainult praktilise tegevuse protsessis. Raamatupidaja teadvuses kujunevad kutsealase-eeetilised väärtused. See sõltub sellest, mil määral on tal kogunenud töökogemust ja kas ta teadvustab oma sidet kutsekaaslastega.

KOKKUVÕTE

Kokkuvõtteks võib väita, et selle lõputöö eesmärk – lahenduse leidmine probleemile luua raamatupidajate kvalifikatsiooni-alased mõisted, tuua välja selle sarnasused ja erinevused Venemaal – on saavutatud ning ülesanded täielikult lahendatud. Seega on kooskõlas püstitatud ülesannetega töö esimeses peatükis lahti seletatud (elu)kutse ja kutsealase tegevuse üldine mõiste. Teoreetiliste hüpoteeside avaldamine võimaldas kokku võtta mõiste „kutsealane tegevus“ oma olemuselt laia tõlgenduse: see on inimeste eriala teatud valdkonnas, mis eristub mõningate põhifunktsioonide poolest – rahaliste või vaimsete väärtuste loomine, materiaalsete vahendite hankimine elu lihtsamaks muutmiseks ühiskonnas, ümbritseva keskkonna arengu mõjutamine ja ümberkujundamine. Seega on selles kutsetegevuses ühendatud sotsiaalsed ja majanduslikud näitajad.

Esitatud väite tõestamiseks on lõputöö teises peatükis läbi viidud analüüs raamatupidaja kutseala erinevuste kohta Venemaal. Väikefirmades võib töötada ka raamatupidaja, kes on ainult vastava koolituse läbinud, kuid tal on väike palk. Suurtes ettevõtetes, kus on kõrgemad nõudmised, võib palk ulatuda mitmetuhande euron. Lisaks sellele lasub Eesti seaduste järgi vastutus vigade eest firma juhatajal, mitte raamatupidajal.

Venemaal alles toimub rahvusvahelise raamatupidamise kogukonda lõimumine, mis eeldab muude tingimuste hulgas riikliku töötajate koolitussüsteemi sidumist rahvusvahelise haridustehnoloogiaga. Venemaa majandusülikooli lõpetanud spetsialisti diplom ei tähenda veel professionaalse majandusteadlase kvalifikatsiooni, vaid näiteks spetsialiseerumist „raamatupidamisarvestuse, analüüsi ja auditi“ erialale. Diplomis näidatud eriala annab Venemaal ülikooli lõpetajale võimaluse saada hiljem tööd raamatupidamis-, finants-, või auditeerimisteenuseid pakkuvates asutustes, planeerimis-majandusosakonnas jms.

Siiski tähendavad kaasaegsete tehnoloogiliste tootmisprotsesside ja juhtimismeetodite keerukus ning teaduse kiire areng ka kasvavaid nõudmisi töötajate kutsealase pädevusele. Seega, on üliõpilaste küsitluse tulemuste analüüsi kasutades toodud esile õppeprotsessi korraldamise

positiivsed ja negatiivsed küljed ning tehtud kindlaks põhilised tööturul nõutavaid kõrgelt kvalifitseeritud töötajaid ettevalmistavate koolitusprogrammide olulised komponendid. See võimaldab põhjendada järjepideva kogu elu hõlmavale õppeprotsessile suunatud haridustrajektoori loomise kontseptsiooni.

Arvestades muudatusi, mis on toimunud hiljuti Venemaa raamatupidajate ettevalmistamises, peab märkima, et nende õpetamisel lähtutakse Bologna süsteemi nõuetest. Siiski esineb seoses selle süsteemiga ja Venemaa selles osalemisega praegu palju vastuolulisi seisukohti. Venemaa raamatupidajate ettevalmistamise kaheastmelise haridussüsteemi ühe peamise varjuküljena märgitakse, et bakalaureuseõppe läbinutel on vähe võimalusi tegeleda teadusliku tegevusega; lisaks püüdleb teaduslikku tööd tegema vaid väike osa tudengitest, enamus soovib omandada täiendavat haridust, võimalust ennast teostada ja erialaselt areneda.

Võttes kokku eespool toodud Venemaa raamatupidajate ettevalmistamise praktika, tuleb märkida, et kestev raamatupidamisõpe võimaldab omandada vajalikke pädevusi, teadmisi ja oskusi ning loob aluse professionaalse hinnangu kujunemisele, mida on võimalik omandada ainult praktilise tegevuse protsessis. Raamatupidaja teadvuses kujunevad professionaalsed-eeetilised väärtused välja sel määral, kui palju on tal kogunenud töökogemust ja vastavalt sellele, kuidas ta teadvustab oma seotust teiste spetsialistidega.

Praegu tehakse Venemaal aktiivselt tööd kutsestandardite väljatöötamise ja kehtestamise kallal. Nende kehtestamist põhjendatakse sellega, et ameti omadused, mis sisalduvad ühtsetes kvalifikatsiooniteatmikes, ei vasta sageli praegusele olukorrale tööturul.

Venemaa praktikas näeb probleemide ring välja järgmine:

- 1) raamatupidaja kutsestandardi tasandil on mõned küsimused läbi töötamata;
- 2) üksikute kutsestandardit käsitlevate määruste vastuolu raamatupidamisega seotud kehtiva Föderaalseadusega.

Seetõttu on enamik Venemaa spetsialistidest pöördunud tööalaste õigusaktide poole. Venemaa tööalased õigusaktid, mis on jõustunud alates 1. juulist 2016, ei kohusta tööandjaid rakendama kohustuslikus korras kutsestandardeid eranditult kõigi töötajate puhul. Tööandjad on kohustatud järgima rahvusvaheliste standardite sätteid kvalifikatsiooninõuete osas ainult siis, kui Venemaa tööseadustikuga, muude seadustega ja muude õigustloovate aktidega on kehtestatud

kvalifikatsiooninõuded, mis on vajalikud töötajale teatud ülesannete täitmiseks; samuti siis, kui kooskõlas VF tööseadustikuga ja teiste seadustega on töö teostamine vastaval ametikohal, kutsealal või erialal seotud hüvitiste ja soodustuste või piirangute olemasoluga.

Raamatupidaja kutsestandardi kasutusele võtmine tähendab hariduse ja kogemuse nõuete karmistamist. Kuid tegelikult on standardite rakendamine olulisem tööandjale. Tööandja peab ise järgima kõiki kutsestandardi sätteid ja tagama töötajate vastavuse neile. Ametlikult on raamatupidaja kutsestandardil soovituslik iseloom.

Professionaalsed raamatupidajad on kõrgetasemelised spetsialistid. Seda kinnitavad keeruliste eksamite läbimised. Kutsestandardis on esitatud ka raamatupidaja kvalifikatsiooni tõstmise nõuded. Ent raamatupidajale, kes suhtub oma ülesannetesse kohusetundlikult, esitab need nõuded kutseala ise – pidevad muudatused raamatupidamise-, maksu-, tsiviil- ja tööalastes õigusaktides toovad kaasa vajaduse hoida oma oskuste kõrget taset.

SUMMARY

ACCOUNTANT'S CAREER DIFFERENCE AND PREPARATION SYSTEM IN ESTONIA AND RUSSIA

Anna Šmõga

To sum up, it is certain that the objective of the Paper – finding the solution to the problem of building the concept of accounting qualification, identifying similarities and differences in Russia, is achieved with the tasks solved in full. Thus, in accordance with the tasks, the first chapter of the Paper opens up the general concept of a profession and professional activities. The disclosure of theoretical hypotheses helped to summarize the concept of “professional activities” that is open to wide interpretation. This is some human specialty area characterized by a few basic functions: creating financial or immaterial values, acquiring material things for making life easier, promoting the development and transformation of the environment.

Based on results of this analysis it is necessary to note the following. The accountancy profession is quite prestigious in Estonia, and courses will not be enough to make a professional accountant. In small companies, an accountant can work after completing the respective courses, but the salary would be small. In large companies with higher requirements, the salary can reach up to several thousand Euros. In addition, according to the Estonian law all responsibility for errors lies on the head of the company, and not on an accountant.

Russia is still going through the process of integration into the international accounting community, which implies among other conditions linking the national training system with international educational technologies. The diploma of specialists – graduates from the Russian economic university still provides not only the professional qualification of “economist”, but also the specialization in a field of “accounting, analysis and audit”. The specialization indicated on the diploma offers graduates in Russia the possibility of working in the accounting, financial, audit services, planning and economic department, etc.

However, due to complicate modern technological production processes, management methods and in the context of the rapid development of scientific knowledge the professional competence requirements for employees are increasing. Therefore, using the sample survey in the form of standardized interviews by students, the author of the Paper has identified positive and negative aspects in the organization of educational process and defined important components of educational programs, training of highly qualified personnel that is demanded in the labour market. This would justify the concept of creating the educational trajectory, aimed at lifelong education process - learning throughout life.

Considering the changes that have taken place recently in Russia as for training of the accounting personnel, it should be noted that their educational policy is carried out in accordance with the requirements of the Bologna system. However, there are a lot of ambiguous positions on the Bologna process and the nature of the participation by Russia. One of the main disadvantages in the accountancy training in Russia lies in the two-tier education system noted for the absence of the possibility for the bachelor to engage in scientific activities, in addition, the most students would like to have good education, opportunities for professional development and self-realization.

Summing up the above, it should be noted that the accountancy training in Russia, the continuous accounting education allows to acquire the necessary competence, knowledge and skills, as well it provides the basis for making sound professional judgments, which may only be a result of the experience in the practical activities. Professional and moral values are created in an accountant's consciousness to the extent that she or he collects professional experience and is aware of its relationship with the community of professionals.

The study revealed that training of highly qualified specialists in the field of accountancy is imperative in determining directions and forms of educational activities. This requires creating modern trajectories of accountancy education, based on fundamentals, requirements of public educational programs, those of professional and international standards.

The issues related to the accounting professional standard in Russia are as follows:

- 1) some issues of applying the accounting professional standard are not revised at the normative level;

- 2) incompatibility of certain provisions of the accounting professional standard with the current federal law on accounting.

Therefore, Russian specialists are often looking to provisions of labour legislation. Provisions of labour legislation in Russia that have entered into force on 1 July 2016, do not oblige employers to apply professional standards for all employees without exception. Employers are obliged to be guided by provisions of professional standards as for qualification requirements only if the Labour Code of the Russian Federation, other federal laws, other normative legal acts of the Russian Federation have established qualification requirements for an employee to perform a specific job functions, also, in accordance with the Labour Code of the Russian Federation, other federal laws on labour when tasks related to posts, occupations, professions are linked with providing compensations and benefits or restrictions.

The introduction of the professional accountant standard means tightening of requirements for education and work experience. But, in fact, the introduction of standards is more important for the employer. At first it is the employer who must comply with all the provisions of the professional standard itself and then to ensure that their employees do the same. Officially the accountant professional standard is recommendatory of nature.

Professional accountants are specialists of high level. The one who has passed the difficult exam, can confirm this. The professional standard contains high qualification requirements for an accountant. Although an accountant, who conscientiously fulfils their official duties, these requirements are put forward by the profession itself - permanent changes in laws on accounting, tax, civil, labour lead to the need to constantly maintain the high level of their skills.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Vene Föderatsiooni tööministeeriumi määrus nr. 37

Venemaa Föderatsiooni töökord: Föderaalne seadus nr. 197

Vene Föderatsiooni töö- ja sotsiaalkaitseministeerium: nr. 148

Vene Föderatsiooni töö- ja sotsiaalkaitseministeerium: nr. 129

Vene Föderatsiooni kutsestandard: nr. 1061

Raamatupidamisarvestuse kohta: Föderaalseadus nr. 402

Alver, L. Alver, J. (2009). *Finantsarvestus: Finantsarvestuse põhikursus*. Tallinn: Deebet.

Borodin, A. (2004). *Raamatupidamise ülesanded ja eesmärgid*. Moskva: UNITY-DANA.

Tyrrall, D. Woodward, D. Rakhimbekova, A. (2007). *The International Journal of Accounting*. London: Copyright.

Roberts, C. Weetman, P. Gordon, P. (2008). *International Corporate Reporting*. London: Prentice Hall.

Kütt, J. (2009). *Sissejuhatus raamatupidamisse*. Tallinn: Külim.

Bachmann, T. (2017). *Psühholoogia. Raamat juristile*. Tallinn: Juura.

Klimov, E. Judin, E. (2014). *Tööpsühholoogia: Õpik ülikoolidele*. Moskva: Jurait.

Langemets, M. Tiits, M. Valdre, T. Veskis, L. Viks, Ü. Voll, P. (2006). *Eesti keele seletav sõnaraamat*. Tallinn: EKSA.

Needles, B. (1998). *Financial Accounting*. New York: Houghton Mifflin.

Meigs, R.F., Williams, J.R., Fhaka, S. Bettner, M.S. (2001). *Financial Accounting*. Boston: McGraw-Hil.

Roberge, M. (2016) *Will Accountants Be Needed In The Future?* Kättesaadav: <https://www.slcbookkeeping.com/blog/will-accountants-be-needed-in-the-future>, 12 veebruar 2019.

- Sugahara, S. Watty. K. (2016). *Global convergence of accounting education: An exploratory study of the perceptions of accounting academics in Australia and Japan*. United Kingdom: Emerald Group Publishing.
- Isaev, E. (2015) *Accounting and audit in Russia*. Kättesaadav: <https://www.awaragroup.com/blog/accounting-and-audit-in-russia>, 20 veebruar 2019.
- Madisson, K. Aavik, J. Raudsepp. P (2012). *Vastutusest raamatupidamise eest*. Tallinn: EKSA.
- Kallas, K. (2002). *Finantsarvestuse alused*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Kõrgharidus*. Majandus- ja Teadusministeerium. Kättesaadav: <https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus>, 21. oktoober 2018.
- World Congress of Accounting*. (2003). France: Emerald Group Publishing Limited.
- Is Reform in Accounting Education Needed in China and Russia*. Kättesaadav: <https://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1598&context=aabfj>, 15. november 2018.
- Arnold, J. Sikka, P. (2001). *Globalization and the state-professional relationship*. United Kingdom: Emerald Group .
- Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule. Kättesaadav: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/ET/COM-2018-705-F1-ET-MAIN-PART-1.PDF>, 5. jaanuar 2019.
- Albu, C. Albu, N. Faff, R, Hodgson, A. (2011). *Accounting Competencies and the Changing Role of Accountants in Emerging Economies*. London: Routledge.
- Tyrrall, D. Woodward, D. Rakhimbekova, A. (2007). *The International Journal of Accounting*. London: Copyright.
- Principles of professional ethics for professional accountants*. Kättesaadav: <https://www.icaew.com/membership/regulations-standards-and-guidance/ethics/code-of-ethics-a>, 15. jaanuar 2019.

LISAD

Lisa 1. XXI sajandi raamatupidajate rahvusvahelised kongressid

XVI kongress (2002. aastal Hongkongis (Hiinas))	XVII kongress (2006. aastal Istanbulis (Türgis))	XVIII kongress (2010. aastal Kuala-Lumpuris (Malaisias))	XIX kongress (2014. aastal Roomas (Itaalia))
Teema (moto): „Teadmistepõhine majandus ja raamatupidamise roll selles“	Teema (moto): „Finantsstabiilsus ja majanduskasv maailmas“	Teema (moto): „Raamatupidaja! Hoiu oma professionaalset staatust!“	Teema (moto): Tulevik 2020: „Mineviku õppetunnid ja tuleviku loomine“
Arutelu küsimused			
Millised võimalused ja väljavaated on teadmistepõhisel majandusel?	Raamatupidaja roll majanduskasvu ja arengumaade stabiilsuse tagamisel	Raamatupidajate ja audiitorite roll äritegevuse väärtuse loomisel	Tehnoloogia ja finantstegevus tulevik
Ümberkorraldused teie organisatsioonis vastavalt teadmistepõhisele majandusele. Mida peaks teadma, et jääda tippu	Maailma kapitaliturgude stabiilsus ja raamatupidaja kutseala	XBRL - põhine teabe edastusplatvorm on avatud standard, mis on mõeldud äri- ja finantsteabe edastamiseks, töötlemiseks ning analüüsimiseks elektroonilisel teel.	Valitsuse vastutuse ja tegevuse läbipaistvuse tõstmine: tee majanduskasvule
Kuidas raamatupidamise haridus vastab raamatupidajate teadmiste taseme ja kvalifikatsiooni tõstmisega seotud muudetud nõuetele	Kutselise raamatupidaja roll väärtuse loomises äritegevusest huvitatud poolte jaoks	Kujundame raamatupidaja ja audiitori elukutse tulevikku,	Finantsarvestus ja keerukas mõtlemine (vastutuse tõstmine ja otsuste vastuvõtmise tõhusus)
Kuidas tuleks ümber määratleda mõisteid „raamatupidaja“ ja „raamatupidamisarvestus“ XXI sajandil	Kutseliste raamatupidajate rahvusvahelised haridusstandardid	IFRS väikeste ja keskmise suurusega ettevõtetele	Rahvusvaheliste standardite ja teatmike tõlge: head tavad ja kvaliteetse tõlke saavutamise mehhanismid

XVI kongress (2002. aastal Hongkongis (Hiinas))	XVII kongress (2006. aastal Istanbulis (Türgis))	XVIII kongress (2010. aastal Kuala-Lumpuris (Malaisias))	XIX kongress (2014. aastal Roomas (Itaalia))
Teadmiste juhtimise kultuur – mida peaks teadma iga raamatupidaja	Elukutse/kutseala - raamatupidaja arengu väljavaated ja võimalused	IFAC raamatupidamise ja auditeerimise karjääri arengu algatused	Integreeritud mõtlemine: tootlikkuse tõstmise ja kapitaliseerimise suurendamise võti
Revolutsioon hariduse- ja koolitusemudelites	Rahvusvaheliste raamatupidamise, auditeerimise, eetiliste standardite vastuvõtmine: raskuste ja probleemide ületamine	Finantstegevus islamis	Äriteabe (ootuste suurendamisega seotud lähenemisviisid) usaldusväarsuse kinnitamine
-	Raamatupidaja oskuste täiendamine koostöö ja kogemuste vahetamise kaudu ülemaailmses kutsealases kogukonnas	Raamatupidajate ja audiitorite roll edasise majandusliku arengu tagamise protsessis - Ülemaailmne perspektiiv	Eetika, seaduslikkus ja korporatiivne vastutus
-	Raamatupidaja roll rahapesuvastases võitluses	-	Hariduse ja suutlikkuse tugevdamine
-	-	-	Äritegevusega seotud konsulteerimisteenused (pädevus, probleemid, sünergia ja innovatsioon)

Allikas: World Congress of Accounting 2003, 83-85

Lisa 2. Ankeetküsitlus

1. Vanus / Возраст
  - Alla 21 / Меньше 20
  - 21-30
  - 31-40
  - 41-50
  - Üle 50 / Больше 50

2. Kas Teil on kujutus tulevase elukutse kohta? / Имеете ли вы представление о своей будущей профессии?
  - Jah / Да
  - Üldiselt / Самое общее
  - Ei / Нет

3. Kas Te olete juba saanud teadmisi ja oskusi tulevaste kutseala kohta? / Получили ли Вы на данный момент основы профессиональных знаний и умений будущей профессии?
  - Jah / Да
  - Ei / Нет

4. Kuidas Teil on mugavam õppida õppematerjale? / Как вам удобнее изучать учебные материалы?
  - Loengute osemise kaudu / Присутствие на лекциях
  - Kirjanduse kaudu / Через литературу
  - Interneti kaudu / Через интернет

5. Kas õpetaja kvalifikatsioon mõjutab aine õpetamise taset? / Влияет ли уровень преподавания предмета от степени квалификации преподавателя?
  - Jah / Да
  - Ei / Нет

6. Kas Teil on sobiv tajuda õppematerjale slaidide(esitluse) kaudu? Удобно ли Вам воспринимать материал через презентацию?
- Jah/ Да
  - Ei / Нет
7. Kas Te arvate, et uuritud materjali mäletati kiiremini ja püsivalt juhtumite lahendamise protsessis, analüüsid praktilisi olukordi, kasutades arvuteid ning osaledes ka mitmesugustel konverentsidel ja seminaridel? / Считаете ли вы, что и изученный материал быстрее и надолго запоминается в процессе решения кейсов, разбора практических ситуаций, использования компьютера а также участия в различных конференциях, семинарах?
- Jah / Да
  - Ei / Нет
8. Mida Te kavatsete teha pärast lõpetamist? / Что вы собираетесь делать после окончания?
- Jätkan õppimist / Продолжу обучение
  - Hakkan töötama / Буду работать
  - Omandan teist eriala / Приобрету другую специальность

Lisa 3. Küsimustiku vastused

Küsimus	Vastus	EESTI		VENEMAA	
		Vastanute arv	Vastanute %	Vastanute arv	Vastanute %
Vanus	Alla 21	8	16%	68	48%
	21-30	43	84%	57	40%
	31-40	0	0%	10	7%
	41-50	0	0%	5	4%
	Üle 50	0	0%	2	1%
Kas Teil on kujutus tulevase elukutse kohta?	Jah	51	100%	56	39%
	Üldiselt	0	0%	70	49%
	Ei	0	0%	16	11%
Kas olete juba saanud teadmisi ja oskusi teie kutseala kohta?	Jah	18	35%	32	23%
	Ei	33	65%	110	77%
Kuidas Teil on mugavam õppida õppematerjale?	Loengute osalemine	39	76%	81	57%
	Kirjanduse kaudu	3	6%	20	14%
	Interneti kaudu	9	18%	41	29%
Kas õpetaja kvalifikatsioon mõjutab aine õpetamise taset?	Jah	51	100%	142	100%
	Ei	0	0%	0	0%
Kas Teil on sobiv tajuda õppematerjale slaidide (esitluse) kaudu?	Jah	50	98%	21	15%
	Ei	1	2%	121	85%
Kas te arvate, et uuritud materjali mäletati kiiremini ja püsivalt juhtumite lahendamise protsessis, analüüsidis praktilisi olukordi, kasutades arvuteid ning osaledes ka mitmesugustel konverentsidel ja seminaridel?	Jah	51	100%	130	92%
	Ei	0	0%	12	8%
Mida Te kavatsete teha pärast lõpetamist?	Jätkan õppimist	8	16%	92	65%
	Hakkan töötama	42	82%	48	34%
	Omandan teist eriala	1	2%	2	1%